

VALSTYBINĖS KAINŲ IR ENERGETIKOS KONTROLĖS KOMISIJOS
RINKŲ TYRIMŲ IR STATISTIKOS SKYRIUS

ELEKTROS ENERGIJOS REZERVINĖS GALIOS RINKOS TYRIMO
ATASKAITA

2012-09-14 Nr. O13-4

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo (Žin., 2002, Nr. 56-2224, 2011, Nr. 160-7576) 8 straipsnio 9 dalies 19 punktu, Komisija atlieka rinkos tyrimus, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka.

Rinkos tyrimas atliekamas vadovaujantis Rinkų tyrimo taisyklėmis (toliau – Taisyklės), patvirtintomis Komisijos 2012 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. O3-135 (Žin., 2012, Nr. 67-3460)

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (Žin., 2000, Nr. 66-1984, 2012, Nr.17-752) 67 straipsnio 1 dalimi, elektros energijos rezervinės galios kainos nereguliuojamos, išskyrus atvejus, kai Komisija ištyrusi rinką nustato, kad toks gamintojas ar nepriklausomas tiekėjas turi didelę įtaką rinkoje ir dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo gali taikyti pernelyg dideles kainas ar kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams.

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 65 straipsnio 2 dalimi ir Taisyklių 6 punktu, Komisija atlieka rinkos tyrimą:

- 1) valstybės ar savivaldybių institucijų motyvuotu prašymu;
- 2) suinteresuotų asmenų motyvuotu prašymu;
- 3) savo iniciatyva.

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 65 straipsnio 3 dalimi ir Taisyklių 8 punktu, rinkos tyrimo procedūrą sudaro šie etapai:

- 1) rinkos apibrėžimas (paslaugos ir geografinės teritorijos apibrėžimas);
- 2) konkurencijos rinkoje veiksmingumo tyrimas;
- 3) asmenų, turinčių didelę įtaką rinkoje, nustatymas;
- 4) priemonių bei įpareigojimų nustatymas, pakeitimas ir (ar) panaikinimas didelę įtaką rinkoje turintiems asmenims.

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 65 straipsnio 6 dalimi ir Taisyklių 12 punktu, rinkos tyrimas atliekamas per 4 mėnesius nuo Komisijos sprendimo pradėti rinkos tyrimą dienos; šis terminas gali būti pratęstas.

Elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrimas pradėtas Komisijos iniciatyva, Komisijos 2012 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. O3-156 „Dėl elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrimo pradžios“ (Žin., 2012, Nr. 69-3585).

2012 m. liepos 20 d. Komisija raštu Nr. R2-1717 išsiuntė Elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrimo anketą (toliau – Anketa) 8 rinkos dalyviams, prijungtiems prie elektros perdavimo tinklo ir galintiems teikti elektros energijos rezervinės galios paslaugas: AB „Achema“, AB „Kauno energija“, AB „Lifosa“, AB „ORLEN Lietuva“, AB „Panevėžio energija“, Lietuvos energija, AB, UAB Kauno termofikacijos elektrinė, UAB „Vilniaus energija“ (toliau – Respondentai) ir elektros energijos perdavimo sistemos operatoriui LITGRID AB.

Respondentams išsiųstoje Anketoje buvo prašoma pateikti informaciją apie 2009-2013 m. perdavimo sistemos operatoriui suteiktas ir planuojamas suteikti elektros energijos rezervinės galios paslaugas, taip pat prašoma pateikti nuomonę konkurencijos Elektros energijos rezervinės galios rinkoje, naujų rinkos dalyvių įėjimo į rinką ir kitais klausimais. Elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrime (toliau – Rinkos tyrimas) naudojama informacija, gauta Respondentams ir perdavimo sistemos operatoriui užpildžius ir pateikus Anketas Komisijai bei kita Komisijai pateikta ar viešai prieinama informacija.

Remdamasis iš Respondentų ir perdavimo sistemos operatoriaus gauta ir kita viešai prieinama informacija, Rinkų tyrimų ir statistikos skyrius parengė Elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrimo ataskaitą (toliau - Ataskaita).

1. ELEKTROS ENERGIJOS REZERVINĖS GALIOS RINKOS APIBRĖŽIMAS

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 2 straipsnio 37 dalimis, rezervinė galia – elektros energijos gamybos potencialas, kuris naudojamas nustatytam dažniui palaikyti, elektros energetikos sistemos balansui užtikrinti ir elektros energijai gaminti numatytais gamybos sumažėjimo ar vartojimo padidėjimo atvejais.

Vadovaujantis Elektros energijos kainos ir rezervinės galios užtikrinimo paslaugų kainų nustatymo metodikos, patvirtintos Komisijos 2012 m. rugsėjo 14 d. nutarimu Nr. O3-229, 9.1.2 punktu, pagal kurį galios rezervų užtikrinimo paslaugos skirstomos į pirminio aktyviosios galios rezervo, antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo, antrinio aktyviosios galios rezervo nuokrypiams reguliuoti, tretinio aktyviosios galios rezervo, reaktyviosios galios ir įtampos valdymo (Anketoje ir toliau Ataskaitoje vadinama sinchroninio kompensatoriaus paslauga) bei avarių, sutrikimų prevencijos ir jų likvidavimo paslaugas (Anketoje ir toliau Ataskaitoje vadinamos sistemos atstatymo paslaugomis), taip pat įvertinant tai, kad, remiantis Lietuvos energija, AB ir LITGRID AB Anketose bei LITGRID AB 2012 m. rugpjūčio 28 d. raštu Nr. SD-3700 pateikiama informacija, iki šiol sinchroninio kompensatoriaus ir sistemos atstatymo paslaugos atskirai nebuvo išskiriamos ir už jas atskirai nebuvo mokama, o buvo laikoma, kad šios paslaugos yra teikiamos kartu su rezervinės galios paslaugomis, laikoma, kad Elektros energijos rezervinės galios rinką sudaro pirminio aktyviosios galios rezervo, antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo, antrinio aktyviosios galios rezervo nuokrypiams reguliuoti, tretinio aktyviosios galios rezervo, sinchroninio kompensatoriaus bei sistemos atstatymo paslaugų visuma.

Išanalizavęs turimą informaciją, Rinkų tyrimų ir statistikos skyrius nustatė, kad 2009-2013 m. elektros energijos rezervinės galios ir kitas sistemines paslaugas elektros energijos perdavimo sistemos operatoriui LITGRID AB teikė ir/ar planuoja teikti šie asmenys: AB „ORLEN Lietuva“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė, Lietuvos energija, AB.

Rezervinės galios paslaugos gali būti teikiamos perdavimo sistemos operatoriui LITGRID AB visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, be veiklos apribojimų tam tikrose teritorijose, todėl laikoma, kad rezervinės galios paslaugų teikimo geografinė teritorija yra Lietuvos Respublika.

2. KONKURENCIJOS ELEKTROS ENERGIJOS REZERVINĖS GALIOS RINKOJE VEIKSMINGUMO TYRIMAS IR DIDELĘ ĮTAKĄ ŠIOJE RINKOJE TURINČIŲ ASMENŲ ĮVARDIJIMAS

2.1. KONKURENCIJOS VEIKSMINGUMO ELEKTROS ENERGIJOS REZERVINĖS GALIOS RINKOJE TYRIMAS

2.1.1. Konkurencijos veiksmingumo Elektros energijos rezervinės galios rinkoje vertinimo kriterijai

Vadovaujantis Taisyklių 22 punktu, tiriant, ar konkurencija rinkoje yra veiksminga, turi būti įvertinta rinkos struktūra ir koncentracija, įėjimo į rinką barjerai, potenciali konkurencija, asmens galimybės taikyti nepagrįstas (pernelyg didelės) kainas, kainų spaudimą (pernelyg mažas kainas).

Naudojant šiuos kriterijus, įvertinamas konkurencijos veiksmingumas Elektros energijos rezervinės galios rinkoje.

2.1.2. Elektros energijos rezervinės galios rinkos struktūra ir koncentracija

Elektros energijos rezervinės galios paslaugas, Respondentų pateiktais duomenimis, 2009-2012 m. teikė 3 rinkos dalyviai: Lietuvos energija, AB, UAB Kauno termofikacijos elektrinė, AB „ORLEN Lietuva“ (1 lentelė).

1 lentelė. Rezervinės galios paslaugas teikusių asmenų skaičius, 2009-2012 m.

2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.
2 ¹ (UAB Kauno termofikacijos elektrinė, AB „ORLEN Lietuva“)	1 (Lietuvos energija, AB)	2 (Lietuvos energija, AB, AB „ORLEN Lietuva“)	2 (Lietuvos energija, AB, UAB Kauno termofikacijos elektrinė)

Sinchroninio kompensatoriaus paslaugą teikė 2 asmenys: AB „ORLEN Lietuva ir Lietuvos energija, AB. Sistemos atstatymo paslaugą – 1 asmuo: Lietuvos energija, AB².

Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriui patiekta rezervinės galios kiekis³, vidutinės kainos bei pajamos pateikiamos 2 lentelėje.

2 lentelė

Metai		UAB Kauno termofikacijos elektrinė	AB „ORLEN Lietuva“	Lietuvos energija, AB	VISO
2009	Kiekis, MW	Konfidenciali informacija			
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				
2010	Kiekis, MW				
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				
2011	Kiekis, MW				
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				
2012	Kiekis, MW				
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				

Vertinant Elektros energijos rezervinės galios rinkos koncentraciją pagal perdavimo sistemos operatoriui pateiktas rezervinės galios kiekį (MW), naudotas *Herfindalo - Hiršmano* indeksas (toliau – HHI) (angl. *Herfindahl-Hirschmann-Index*)⁴. Jei HHI reikšmė mažesnė nei 1000, rinkos koncentracijos laipsnis yra nedidelis, jeigu HHI reikšmė svyruoja tarp 1000 ir 1800 – rinkos koncentracijos laipsnis yra vidutinis, jei HHI reikšmė didesnė nei 1800 – rinkos koncentracijos laipsnis yra didelis.

¹ Remiantis Lietuvos energija, AB Anketa, 2009 m. duomenų apie teiktas rezervinės galios paslaugas nėra.

² Remiantis Lietuvos energija, AB Anketoje pateikiama informacija, už sinchroninio kompensatoriaus ir sistemos atstatymo paslaugas atskirai nebuvo mokama, buvo laikoma, kad paslauga teikiama kartu su rezervinės galios paslauga. 2009-2010 m. duomenų nėra.

³ Pagal Respondentų pateiktą informaciją.

⁴ HHI lygus rinkos dalių kvadratų sumai.

Apskaičiavus rinkos koncentraciją, HHI reikšmė 2010 m. siekė 10000, t.y., buvo maksimali, 2011 m. HHI reikšmė buvo lygi 9450,02, 2012 m.⁵ - 9211,78. Taigi, rinkos koncentracijos lygis išlieka aukštas.

Lietuvos energija, AB rinkos dalis, vertinant rinką pagal perdavimo sistemos operatoriui patiektus rezervinės galios kiekius, 2010-2012 m. sudarė 95,89 – 100 proc.

Elektros energijos rezervinės galios rinkos dydis 2013 m. pagal perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB 2012 m. rugpjūčio 28 d. raštu Nr. SD-3700 pateiktus prognozuojamus sisteminių paslaugų duomenis pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė. Elektros energijos rezervinės galios rinkos dydis 2013 m.

Pirminio aktyviosios galios rezervo	Antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo	Antrinio aktyviosios galios rezervo nuokrypiams reguliuoti	Tretinio aktyviosios galios rezervo	Sinchroninio kompensatoriaus paslauga įtampos valdymui	Sistemos atstatymo paslauga
0 MW	205 MW per valandą / 1 795 800 MWh per metus*	25 MW per valandą / 219 000 MWh per metus*	340 MW per valandą (prognozuojamas maksimumas – 430 MW/val.) / 2 978 400 MWh per metus*	505 valandos po 100 MVarh	0,4 mln. Lt
VISO metinis poreikis: 4 993 200 MWh					

* metinis kiekis apskaičiuotas prognozuojamą valandinį poreikį dauginant iš 24 valandų ir iš 365 parų.

Toliau Elektros energijos rezervinės galios rinkos struktūra ir koncentracija yra vertinama pagal atskiras paslaugas.

Pirminio aktyviosios galios rezervo paslaugos 2009-2012 m. nebuvo teikiamos. Pagal LITGRID AB 2012 m. rugpjūčio 28 d. raštu Nr. SD-3700 pateiktą informaciją, 2013 m. taip pat nenumatomas šių paslaugų poreikis.

Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriui patiektas antrinės aktyviosios galios rezervo kiekis⁶, vidutinės kainos bei pajamos pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė

Metai		UAB Kauno termofikacijos elektrinė	AB „ORLEN Lietuva“	Lietuvos energija, AB	VISO
2009	Kiekis, MW	Konfidenciali informacija			
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				
2010	Kiekis, MW				
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				
2011	Kiekis, MW				
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				

⁵ UAB Kauno termofikacijos elektrinė pateikė 2012 m. sausio – gruodžio mėn. duomenis, Lietuvos energija, AB pateikė 2012 m. sausio-birželio mėn. duomenis.

⁶ Pagal Respondentų pateiktą informaciją. Antrinio aktyviosios galios rezervo paslaugos yra vertinamos kartu, kadangi Lietuvos energija, AB Anketoje pateikė informaciją, kad antrinio aktyviosios galios rezervo nuokrypiams reguliuoti paslauga nebuvo išskiriama.

4 lentelės tęsinys

	Pajamos, tūkst. Lt	Konfidenciali informacija
2012	Kiekis, MW	
	Vidutinė kaina, Lt, MWh	
	Pajamos, tūkst. Lt	

Apskaičiavus rinkos koncentraciją pagal perdavimo sistemos operatoriui patiektus antrinio aktyviosios galios rezervo kiekius, HHI reikšmė 2010 m. siekė 10000, t.y., buvo maksimali, 2011 m. HHI reikšmė buvo lygi 9548,68, 2012 m.⁷ - 9419,88. Taigi, rinkos koncentracijos lygis išlieka aukštas.

Lietuvos energija, AB rinkos dalis, vertinant rinką pagal perdavimo sistemos operatoriui patiektus antrinio aktyviosios galios rezervo kiekius, 2010-2012 m. sudarė 97,01 – 100 proc.

Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriui patiektas tretinio aktyviosios galios rezervo kiekis, vidutinės kainos bei pajamos pateikiamos 5 lentelėje.

5 lentelė

Metai		UAB Kauno termofikacijos elektrinė	AB „ORLEN Lietuva“	Lietuvos energija, AB	VISO
2009	Kiekis, MW	Konfidenciali informacija			
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				
2010	Kiekis, MW				
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				
2011	Kiekis, MW				
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				
2012	Kiekis, MW				
	Vidutinė kaina, Lt, MWh				
	Pajamos, tūkst. Lt				

Apskaičiavus rinkos koncentraciją pagal perdavimo sistemos operatoriui patiektus tretinio aktyviosios galios rezervo kiekius⁸, HHI reikšmė 2010 m. siekė 10000, t.y., buvo maksimali, 2011 m. HHI reikšmė buvo lygi 9374,86, 2012 m.⁹ - 9055,4. Taigi, rinkos koncentracijos lygis, vertinant pagal perdavimo sistemos operatoriui pateiktų tretinio aktyviosios galios rezervo kiekius, yra aukštas.

Lietuvos energija, AB rinkos dalis, vertinant rinką pagal perdavimo sistemos operatoriui patiektus tretinio aktyviosios galios rezervo kiekius, 2010-2012 m. kito 95,03 – 100 proc. intervale.

Rinkos dalys pagal panaudojamą sinchroninio kompensatoriaus kiekį, Mvarh pateikiamos 6 lentelėje.

⁷ Lietuvos energija, AB pateikė 2012 m. sausio-birželio mėn. duomenis.

⁸ Pagal Respondentų pateiktą informaciją.

⁹ Lietuvos energija, AB pateikė 2012 m. sausio-birželio mėn. duomenis.

6 lentelė

Metai	AB „ORLEN Lietuva“ ¹⁰	Lietuvos energija, AB ¹¹	VISO
2009	Konfidenciali informacija		
2010			
2011			
2012			

Apskaičiavus rinkos koncentraciją pagal panaudojamą sinchroninio kompensatoriaus kiekį, 2009 m. HHI reikšmė buvo lygi 7359,91, 2010 m. – 5759,97, 2011 m. – 6281,41, 2012 m. – 8590,50. Taigi, rinkos koncentracijos lygis išlieka aukštas.

Remiantis Respondentų pateiktais duomenimis, sistemos atstatymo paslauga 2011-2012 m. teikė Lietuvos energija, AB¹². Pagal Lietuvos energija, AB Anketoje pateikiamą informaciją, už sistemos atstatymo paslaugas atskirai nebuvo mokama, buvo laikoma, kad paslauga teikiama kartu su rezervinės galios paslauga.

2.1.3. Įėjimo į rinką barjerai

Įėjimo į rinką barjerai gali būti įvairių formų ir gali atsirasti dėl įvairių priežasčių. Rinkos tyrime vertinami įėjimo į Elektros energijos rezervinės galios rinką infrastruktūros kontrolės ir prieigos prie finansinių išteklių struktūriniai barjerai.

Elektros energijos gamintojas, norintis teikti elektros energijos rezervinės galios paslaugas, turi disponuoti tam tikra infrastruktūra, ir gebėti užtikrinti elektros energijos rezervinės galios paslaugų teikimą, vadovaujantis Elektros tinklų kodekso, patvirtinto Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 398 (Žin., 2002, Nr. 3-88) nuostatomis (šis teisės aktas neteks galios 2012 m. lapkričio 1 d.) bei nuo 2012 m. lapkričio mėn. 1 d. įsigaliosiančių Elektros tinklų naudojimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. birželio 18 d. įsakymu Nr.1-116 (Žin. 2012, Nr. 69-3562) nuostatomis. Elektros tinklų naudojimo taisyklėse numatyti Elektros energijos rezervinės galios paslaugų teikimo reikalavimai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė

Paslauga	Privalo teikti
Pirminės aktyviosios galios rezervo	Visi elektros energijos gamintojai, kurių generatoriaus vienetinė galia yra 10 MW ir daugiau bei elektros energijos gamybai normaliu darbo režimu naudoja tik arba iš dalies (vienaime garo katile ar su skersiniais ryšiais) iškastinį kurą, hidroenergiją, biodujas bei visi elektros energijos gamintojai, kurių agregatai elektros energijos gamybai naudoja vėjo energiją ir vėjo parko suminė galia yra 10 MW ir daugiau.

¹⁰ Lentelėje pateikiama generatorių pagamintos reaktyvinės energijos Q+ ir Q- suma.

¹¹ Respondentas pateikė duomenis nuo 2011 m. rugsėjo iki 2012 m. birželio mėn. 2009 – 2010 m. ir 2011 m. sausio-rugpjūčio mėn., naudojamosi LITGRID AB Anketoje pateikta informacija.

¹² 2009-2010 m. duomenys nėra pateikiami.

Antrinio aktyviosios galios rezervo	Elektros energijos gamintojai, kurių vienetinė generatoriaus galia 50 MW ir daugiau arba kurių agregatai elektros energijos gamybai naudoja vėjo energiją ir vėjo parko suminė galia yra 10 MW ir daugiau arba kurių agregatai elektros energijos gamybai naudoja hidroenergiją ir kurių vienetinė generatoriaus galia 10 MW ir daugiau.
Tretinio aktyviosios galios rezervo teikimas	Elektros energijos gamintojai, kurių vienetinė generatoriaus galia nuo 50 MW ir daugiau.
Generavimo šaltinio įsijungimas po sistemos totalios avarijos	Elektros energijos gamintojai, kurių vienetinė generatoriaus galia 10 MW ir daugiau.

Tam, kad užtikrinti teisės aktuose nustatytus reikalavimus, infrastruktūros sukūrimui reikia nemažos apimties finansinių išteklių. 8 lentelėje pateikiami investicijų į elektros energijos jėgaines dydžiai, remiantis viešai prieinamais informacijos šaltiniais.

8 lentelė. Elektros energijos jėgainių vidutinės investicijos

Jėgainės tipas	Galia	Vidutinės investicijos, mln. EUR
Vėjo jėgainė	10 MW	11,3 – 15,3
Hidroelektrinė	5 MW	6,4 – 25,1
Iškastinio kuro kogeneracinė jėgainė	250 MW,	475 (1900 EUR/kW)
	40 MW	96 (2400 EUR/kW)
Gamtinių dujų kogeneracinė jėgainė	100 MW	110 (1100 EUR/kW)
	10-50 MW	12-40 (800-1200 EUR/kW)

Šaltiniai: Financing Renewable Energy in the European Energy Market, Ecofys, 2011 // http://ec.europa.eu/energy/renewables/studies/doc/renewables/2011_financing_renewable.pdf; <http://www.biogas-netzeinspeisung.at/anlagenbeispiele/ruemlang.html>; Cogeneration, or Combined Heat and Power (CHP), EU SETIS // <http://setis.ec.europa.eu/newsroom-items-folder/cogeneration-of-heat-and-power-technology-information-sheet/?searchterm=cogeneration%20chp>

Remiantis Respondentų Komisijai pateiktomis 2012 m. II ketvirčio elektros energijos gamybos ataskaitomis, didžiausia infrastruktūra, vertinant pagal instaliuotą galią, disponuoja Lietuvos energija, AB (9 lentelė).

9 lentelė. Instaliuotos galios, 2012 m. II ketv. duomenimis

Pavadinimas	Instaliuota galia, MW
AB „Achema“	69
AB „Kauno energija“	8,75
AB „Lifosa“	34,9
AB „ORLEN Lietuva“	160*
AB „Panevėžio energija“	35
Lietuvos energija, AB	2800**
UAB Kauno termofikacijos elektrinė	170
UAB „Vilniaus energija“	389,2

* AB „ORLEN Lietuva“ 2012 m. I ketvirčio elektros energijos gamybos veiklos ataskaitos duomenys.

** Lietuvos energija, AB 2012 m. II ketvirčio elektros energijos gamybos veiklos ataskaitos ir LITGRID AB 2012 m. sausio 1 d. duomenys ([www. http://www.litgrid.eu/index.php?1993222993](http://www.litgrid.eu/index.php?1993222993), žr. 2012-09-10)

2.1.4. Potenciali konkurencija

2009-2012 m. rezervinės galios paslaugas teikė 3 asmenys: AB „ORLEN Lietuva“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė bei Lietuvos energija, AB. Remiantis Respondentų Anketose pateikta informacija, 2013 m. rezervinės galios paslaugas planuoja teikti tie patys asmenys. Konkurencija rinkoje nestiprėja, esminių rinkos charakteristikos pokyčių rinkos tyrimo metu nenustatyta, taigi konkurencijos vystymosi perspektyva Elektros energijos rezervinės galios rinkoje yra mažai tikėtina.

Apibendrinant Respondentų Anketose pateiktą nuomonę, konkurencija rinkoje praktiškai neegzistuoja, kadangi šioje rinkoje dalyvauja nustatyti gamintojai, turintys nustatytas kainas ir kiekius, taip pat konkurenciją iškreipia ir tai, kad Lietuvos energija, AB bei LITGRID AB¹³ pagrindinis akcininkas yra tas pats, taip pat tai, kad perdavimo sistemos operatorius neįsipareigoja pirkti užsakytame rezervinės galios grafike nurodytų elektros energijos rezervinės galios apimčių, o naujų dalyvių atėjimą sunkina dažni teisinės bazės pokyčiai.

Nagrinėjamu 2009-2012 m. laikotarpiu rinkoje buvo stebimas konkurenciją apsunkinantis aiškumo perdavimo sistemos operatoriui užsakant ir perkant elektros energijos rezervinės galios paslaugas, trūkumas: čia paminėtinas UAB „Vilniaus energija“ 2010 m. rugsėjo 9 d. raštu Nr. 008-13-13698p pateiktas kreipimasis dėl to, ar LITGRID AB užtikrina vienodas užsakomo galios rezervavimo ir prekybos reguliavimo elektros energija, pagamintos aktyvavus galios rezervą sąlygas ir reikalavimus visiems elektros energijos gamintojams, galintiems teikti rezervinės galios paslaugas, t.y. įmonei nebuvo aiškus LITGRID AB užsakomos (perkamos) rezervinės galios paslaugų mechanizmas. Siekiant didesnio aiškumo ir skaidrumo, užtikrinant visiems rinkos dalyviams vienodas, nediskriminuojančias ir konkurencingas sąlygas LITGRID AB 2010 m. gruodžio 21 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 79 patvirtino Galios rezervų aukciono reglamentą. Po Galios rezervų aukciono reglamento patvirtinimo, rinkos dalyvių skaičius nepaaugo.

Šiuo metu vyksta bendros integruotos Baltijos jūros regiono ES šalių elektros rinkos (įskaitant ir bendrą rezervų ir balansavimo energijos rinkos kūrimą) kūrimo procesai, kuriuos įgyvendinus, tikėtina, kad konkurencijos lygis Elektros energijos rezervinės galios rinkoje išaugs. Tačiau šiuo metu Baltijos šalyse bendros rezervinės galios rinkos nėra, kadangi taikomi skirtingi rezervinės galios paslaugų apskaitymo mechanizmai.

Remiantis LITGRID AB Anketoje pateikta informacija, žemą konkurencijos Elektros energijos rezervinės galios rinkoje lygį lemia ir tai, kad „Atskirais laikotarpiais gali būti tik vienas rezervinės galios rinkos dalyvis, kuris galėtų teikti paslaugas“ bei tai, kad „gamintojas negali teikti paslaugos, jei jo teikiama paslauga neatitinka keliamų techninių parametru“.

2.1.5. Galimybės taikyti nepagrįstas (pernelyg dideles) kainas ar kainų spaudimą

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos energija, AB disponuoja didžiausia infrastruktūra Elektros energijos rezervinės galios rinkoje, taip pat yra vienintelis rinkos dalyvis, galintis užtikrinti elektros energijos rezervinės galios paslaugų (antrinio avarinio galios rezervo, tretinio galios rezervo, sinchroninio kompensatoriaus) teikimo pastovumą visus metus¹⁴, 2010-2012 m. užimantis ne mažiau kaip 95 proc. Elektros energijos rezervinės galios rinkos pagal LITGRID AB pateiktą rezervinės galios kiekį, darytina išvada, kad asmuo turi galimybes taikyti nepagrįstas teikiamų paslaugų kainas.

---

¹³ Vadovaujantis Energetikos įstatymo ir Elektros energetikos įstatymo nuostatomis, turi būti įgyvendintas perdavimo ir skirstymo veiklų atskyrimas. Pastebėtina, kad net ir įgyvendinus šiuose įstatymuose numatytą veiklos atskyrimą, tikrasis šių asmenų savininkas – valstybė – nesikeis, bent jau šiuo metu jokie šios srities pokyčiai nėra viešai paskelbti.

¹⁴ Remiantis LITGRID AB Anketoje pateikiamais duomenimis.

2.2. KONKURENCIJOS PROBLEMOS

Išanalizavus pagrindinius konkurencijos Elektros energijos rezervinės galios rinkoje veiksmingumo vertinimo kriterijus (rinkos struktūrą, įėjimo į rinką barjerus, potencialią konkurenciją, galimybes taikyti nepagrįstas kainas), nustatyta, kad:

- Elektros energijos rezervinės galios rinkos koncentracijos laipsnis yra aukštas, rinkoje dominuoja vienas asmuo – Lietuvos energija, AB;

- Įėjimo į rinką barjerai dėl egzistuojančių infrastruktūros, kuria disponuojant galima teikti Elektros energijos rezervinės galios paslaugas ir kurios sukūrimui reikalingi nemaži finansiniai ištekliai, reikalavimų išlieka aukšti. Lietuvos energija, AB disponuoja didžiausia infrastruktūra Elektros energijos rezervinės galios rinkoje;

- potencialios konkurencijos Elektros energijos rezervinės galios rinkoje nėra. Elektros energijos rezervinės galios paslaugas teikė 3 asmenys.

- Lietuvos energija, AB turi galimybes taikyti nepagrįstas (pernelyg dideles) Elektros energijos rezervinės galios paslaugų kainas.

Remiantis aukščiau išdėstytais aplinkybėmis, konstatuotina, kad konkurencija Elektros energijos rezervinės galios paslaugų rinkoje nėra veiksminga.

2.3. DIDELĘ ĮTAKĄ ELEKTROS ENERGIJOS REZERVINĖS GALIOS RINKOJE TURINČIŲ ŪKIO SUBJEKTŲ ĮVARDIJIMAS

2.3.1. Lietuvos energija AB akcininkai ir susiję juridiniai asmenys

Susiję asmenys apibrėžiami vadovaujantis Taisyklių 24 punktu.

Anketoje Komisija prašė pateikti informaciją apie Rinkos tyrime dalyvaujančio juridinio asmens tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamus juridinius asmenis bei kitus su juridiniu asmeniu susijusius juridinius asmenis, detaliai nurodyti sąsajos pobūdį (t.y. asmenis, per kuriuos susijęs, turto ar reikalavimo į turtą (įskaitant akcijas) ar balsų dalį bei kitus galimus sąsajos ypatumus).

Remiantis Lietuvos energija, AB Anketoje pateikta informacija, 96,13 proc. akcijų valdė UAB „Visagino atominė elektrinė“, kurios vienintele akcinkinke yra Lietuvos Respublikos valstybė, atstovaujama Energetikos ministerijos¹⁵.

Lietuvos energija, AB valdo 4 Lietuvoje veikiančius juridinius asmenis: UAB „Energinis tiekimas“, UAB „Kauno energetikos remontas“, UAB „Technologijų ir inovacijų centras“ ir NT valdos, UAB.

Atsižvelgiant į 2 skyriuje išvardintas aplinkybes ir faktus, darytina išvada, kad Lietuvos energija AB turi didelę įtaką Elektros energijos rezervinės galios rinkoje.

3. ĮPAREIGOJIMŲ LIETUVOS ENERGIJA AB NUSTATYMAS

Kadangi Rinkos tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos energija, AB turi didelę įtaką Elektros energijos rezervinės galios rinkoje, ir dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo turi paskatų ir galimybių rinkoje gali taikyti nepagrįstas kainas (pernelyg dideles kainas arba pernelyg mažas), vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 67 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos energija, AB elektros energijos rezervinės galios kainos turi būti reguliuojamos.

3.1. Įpareigojimas teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis.

---

¹⁵ www.vae.lt pateikiama informacija, žr. 2012-09-09

Vadovaujantis Elektros energijos įstatymo 68 straipsnio 1 dalies 1 punktu bei Taisyklių 30.5 punktu, Komisija, siekdama apsaugoti vartotojų interesus ir skatinti veiksmingą konkurenciją, turi teisę didelę įtaką turinčiam asmeniui taikyti individualias kainų kontrolės priemones ir įpareigojimus kainas grįsti sąnaudomis.

Lietuvos energija, AB kaip didelę įtaką Elektros energijos rezervinės galios rinkoje turintis asmuo, privalo teikti Elektros energijos rezervinės galios paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis. Sąnaudų priskyrimas elektros energijos rezervinės galios paslaugoms turi būti atliekamas, vadovaujantis Elektros energijos kainos ir rezervinės galios paslaugų kainų užtikrinimo metodikos nuostatomis.

Komisija nustato Elektros energijos rezervinės galios paslaugų kainas didelę įtaką Elektros energijos rezervinės galios rinkoje turinčiam asmeniui Lietuvos energija, AB, vadovaujantis Elektros energijos kainos ir rezervinės galios paslaugų kainų užtikrinimo metodikos nuostatomis.

3.2. Apskaitos atskyrimo įpareigojimas

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 1 dalies 2 punktu ir Taisyklių 29.3 punktu, Komisija didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui nustato įpareigojimus, susijusius su sąnaudų apskaitos sistemomis, skirtomis konkrečių rūšių paslaugoms teikti;

Didelę įtaką elektros energijos rezervinės galios paslaugų rinkoje turintis asmuo Lietuvos energija, AB, vadovaujantis Elektros energijos kainos ir rezervinės galios paslaugų kainų užtikrinimo metodikos 6.2. punktu, privalo atskleisti elektros energijos rezervinės galios užtikrinimo paslaugų sąnaudų, įskaitant investicijų grąžos normą, formavimąsi, vadovaudamasis Elektros energijos kainos ir rezervinės galios paslaugų kainų užtikrinimo metodikos nuostatomis.

Rinkų tyrimų ir statistikos skyrius, vadovaudamasis Elektros energetikos įstatymo 67 straipsnio 1 dalimi ir Taisyklių nuostatomis, siūlo Komisijai priimti sprendimą:

1. Pripažinti Lietuvos energija, AB didelę įtaką turinčiu asmeniu Elektros energijos rezervinės galios rinkoje;
2. Nustatyti didelę įtaką Elektros energijos rezervinės galios rinkoje turinčiam asmeniui apskaitos atskyrimo įpareigojimą ir įpareigojimą teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis;
3. Nustatyti didelę įtaką Elektros energijos rezervinės galios rinkoje turinčio asmens teikiamų elektros energijos rezervinės galios paslaugų kainas.